

ЄВРОПЕЙСЬКА ПОЛІТИКА «ЗДОРОВ'Я-2020»: ВИКОРИСТАННЯ НАУКОВО ОБҐРУНТОВАНИХ СТРАТЕГІЙ ДЛЯ ОТРИМАННЯ ПОЗИТИВНИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

Міністерство охорони здоров'я України, м. Київ, Україна

Мета – проаналізувати основи європейської політики «Здоров'я-2020» з точки зору використання науково обґрунтованих стратегій для отримання позитивних результатів.

Матеріали та методи. Проаналізовано міжнародні документи та публікації за темою. Використано наступні методи: бібліосемантичний, контент-аналізу, структурно-логічного аналізу та системного підходу.

Результати. У документі «Здоров'я-2020» описуються науково обґрунтовані стратегії, що мають на меті вирішення двох основних задач: покращення здоров'я для всіх і скорочення нерівності по відношенню до здоров'я; удосконалення лідерства і колективного керівництва. Визначено чотири стратегічні напрямки дій: інвестиції у здоров'я на всіх етапах життя людини та розширення прав і можливостей громадян; вирішення найбільш актуальних проблем Європейського регіону, які стосуються неінфекційних та інфекційних хвороб; зміцнення систем охорони здоров'я, які орієнтовані на людину, потенціалу охорони громадського здоров'я та готовності до надзвичайних ситуацій, епіднадзора та реагування; забезпечення стійкості місцевих громад та створенні підтримуючого середовища.

Висновки. Основи європейської політики «Здоров'я-2020» мають важливе значення для розвитку систем охорони здоров'я у світі та повинні бути використані при стратегічному плануванні реформи охорони здоров'я та створення системи громадського здоров'я в Україні.

Ключові слова: європейська політика «Здоров'я-2020», науково обґрунтовані стратегії, громадське здоров'я.

ВСТУП

В основу європейської політики «Здоров'я-2020» покладено науково обґрунтовані стратегії, які мають вирішити дві основні задачі: покращення здоров'я для всіх і скорочення нерівності по відношенню до здоров'я, а також удосконалення лідерства і колективного керівництва. Крім того, визначено чотири стратегічні напрямки дій: інвестиції в здоров'я на всіх етапах життя людини та розширення прав і можливостей громадян; вирішення найбільш актуальних проблем Європейського регіону, які стосуються неінфекційних та інфекційних хвороб; зміцнення систем охорони здоров'я, які орієнтовані на людину, потенціалу охорони громадського здоров'я, а також готовності до надзвичайних ситуацій, епіднадзора та реагування; забезпечення стійкості місцевих громад та створення підтримуючого середовища [2].

Мета роботи – проаналізувати основи європейської політики «Здоров'я-2020» з точки зору використання науково обґрунтованих стратегій для отримання позитивних результатів.

МАТЕРІАЛИ ТА МЕТОДИ

У ході виконання даного дослідження було проаналізовано засади європейської політики «Здоров'я-2020», міжнародні документи та публікації за темою. Використано наступні методи: бібліосемантичний, контент-аналізу, структурно-логічного аналізу та системного підходу.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ЇХ ОБГОВОРЕННЯ

На період до 2020 року ВООЗ визначила стратегії, які ґрунтуються на двох основних задачах та чотирьох стратегічних напрямках дій. На їх впровадження розроблено глобальні цільові орієнтири, які визначаються трьома основними областями: тягар хвороб та фактори ризику; здоров'я людей, благополуччя і детермінанти; процеси, стратегічне керівництво і системи охорони здоров'я. Регіональні цільові орієнтири на період до 2020 року, які пропонуються ВООЗ, наведені в таблиці.

В основах політики «Здоров'я-2020» визнається, що різні детермінанти здоров'я взаємопов'язані між собою, і всі фактори – біофізичні, психологічні, соціальні та екологічні – є важливими. Це підкреслює важливість розробки багатогранних стратегій, у яких немає місця проведенню разових та відокремлених кампаній, а ставиться задача мобілізації зусиль з усіх напрямків для досягнення комбінованого впливу на проблеми, що вирішуються [8].

Комісія із соціальних детермінант здоров'я [1] сформулювала три головні принципи, якими необхідно керуватися в своїх діях. До них віднесено:

- покращення умов повсякденного життя – обставин, у яких люди народжуються, ростуть, живуть, працюють та старіють;
- подолання – на глобальному, національному, місцевому рівнях – несправедливості в розподілі влади, грошей та ресурсів, тобто структуроформуючих факторів, якими визначаються умови повсякденного життя;

– вимір масштабу проблеми, оцінка дій, розширення бази знань, підготовка кадрів, які мають кваліфікацію в сфері соціальних детермінант здоров'я, та підвищення інформованості населення про значення цих детермінант.

При цьому принцип загальнодержавної відповідальності за охорону здоров'я вимагає, щоб вся

система державного управління на всіх рівнях, при виробленні всіх напрямків політики в галузі законодавчого регулювання, в соціальній сфері, в економіці обов'язково враховувала наслідки для здоров'я [3].

Таблиця
Регіональні цільові орієнтири

Широкі цільові області політики «Здоров'я-2020»	Цільові орієнтири	Зв'язок із стратегічними задачами політики «Здоров'я-2020»	Зв'язок із стратегічними пріоритетами політики «Здоров'я-2020»
Тягар хвороб і фактори ризику	До 2020 року скоротити передчасну смертність серед населення Європи	Покращення здоров'я для всіх і скорочення розриву в показниках здоров'я	Вирішення найбільш актуальних проблем Регіону, які стосуються неінфекційних та інфекційних хвороб
Здоров'я людей, благополуччя і детермінанти	Підвищити середню тривалість життя в Європі	Покращення здоров'я для всіх і скорочення розриву в показниках здоров'я	Інвестування в здоров'я на всіх етапах життя людини та розширення прав і можливостей громадян. Забезпечення стійкості місцевих громад і створення підтримуючого середовища.
	Скоротити несправедливості по відношенню до здоров'я в Європі	Покращення здоров'я для всіх і скорочення розриву в показниках здоров'я	Інвестування в здоров'я на всіх етапах життя людини та розширення прав і можливостей громадян. Забезпечення стійкості місцевих громад і створення підтримуючого середовища
	Підвищити рівень благополуччя населення в Європі	Покращення здоров'я для всіх і скорочення розриву в показниках здоров'я	Інвестування в здоров'я на всіх етапах життя людини та розширення прав і можливостей громадян. Забезпечення стійкості місцевих громад і створення підтримуючого середовища
Процеси, стратегічне керівництво і системи охорони здоров'я	Загальне охоплення і «право на здоров'я»	Удосконалення лідерства і колективного стратегічного керівництва в інтересах здоров'я	Зміцнення системи охорони здоров'я з орієнтацією на потреби людей, нарощування потенціалу громадського здоров'я та забезпечення готовності до надзвичайних ситуацій
	Встановлення державами національних цільових орієнтирів	Удосконалення лідерства і колективного стратегічного керівництва в інтересах здоров'я	Зміцнення системи охорони здоров'я з орієнтацією на потреби людей, нарощування потенціалу громадського здоров'я та забезпечення готовності до надзвичайних ситуацій

Покращити здоров'я і благополуччя населення можна, якщо країни, регіони та адміністративні території будуть ставити спільні цілі та разом здійснювати інвестиції як силами сектора охорони здоров'я, так і всіх інших секторів. Пріоритетні області дій включають такі сектори, як освіта, умови праці, соціальний захист та скорочення бідності. Підходи, які використовуються,

включають підвищення стійкості громад до негативних дій середовища, залучення людей у життя суспільства та зміцнення соціальної солідарності, а також сприяння розвитку ресурсів благополуччя, тобто сильних сторін окремих людей та співтовариства, які захищають та зміцнюють здоров'я. Ці міри мають бути систематичними і постійними.

Рішення проблеми соціальної нерівності суттєво сприяє підвищенню рівня здоров'я та благополуччя. Зменшення градієнтів здоров'я потребує постановки комплексної стратегічної цілі вирівнювання шансів на гарне здоров'я усіх соціально-економічних груп населення, включаючи усунення несприятливих для здоров'я факторів та скорочення розриву по відношенню до здоров'я. Якщо заходи зі скорочення такої несправедливості будуть здійснюватися в масштабах усього суспільства, вони зможуть охопити всіх, кого це стосується. Загальний соціальний захист знижує рівень бідності та полегшує становище людей, які потребують допомоги, більше, ніж вузькосферовані цільові програми. Однак соціальна несправедливість може бути зменшена зі сприятливим співвідношенням затрат і результатів тільки в тому випадку, коли інтенсивність заходів буде відповідати потребам кожної людини чи групи людей у суспільстві. За такого підходу найбільш інтенсивні заходи повинні застосовуватися для задоволення потреб найбільш знедолених та вразливих людей, але при цьому не обмежуватися тільки цими категоріями населення.

Заходи, які здійснюються по відношенню до соціальних та екологічних детермінант, повинні реально діяти на численні форми нерівності по відношенню до здоров'я. Скорочення несправедливості по відношенню до здоров'я неможливо досягти без усунення несправедливості щодо причин нездоров'я: умови повсякденного життя, розподіл влади, грошей та ресурсів. Вони проявляються, наприклад, у порушеннях принципу справедливості по відношенню до гендерних та інших соціальних факторів, а також несправедливості у таких аспектах життя людей, як доступ до медико-санітарної допомоги, освіти, умови праці і відпочинку, житлові умови, місце проживання, тобто можливості жити благополучним, здоровим життям [6, 10, 11].

Подолання цих нерівностей означає, що кожній людині має бути забезпечено певний мінімальний рівень здорового життя, який ґрунтується на матеріальних умовах, що забезпечують гарний початок життя (загальний доступ до високоякісних умов розвитку в

ранньому дитинстві, освіти, праці) і його гідне продовження; кожній людині повинні бути забезпечені права і можливості контролювати своє особисте життя, мати політичний голос і можливість брати участь у процесі прийняття рішень. Повна реалізація цих прав людини має вирішальне значення для покращення здоров'я, зменшення соціальної несправедливості, і держави мають поважати, захищати і забезпечувати ці права [13, 14].

Вказані дії повинні будуватися на принципі загальності, але враховувати соціальний градієнт здоров'я, при цьому їх інтенсивність повинна співвідноситися із соціальними і медико-санітарними потребами, тобто загальність повинна бути пропорціональною [12].

Заходи, які потрібно здійснити в усьому світі, визначені в прийнятій у 2009 році резолюції Всесвітньої асамблеї охорони здоров'я WHA61.14 про зменшення несправедливості по відношенню до здоров'я шляхом дії на соціальні детермінанти здоров'я [5]. Однак для подолання соціально детермінованої несправедливості по відношенню до здоров'я потрібні сильна політична прихильність, комплексні дії, системний підхід, ефективні високовиробничі системи, узгодженість політики різних державних секторів, особливо у сфері охорони здоров'я [4, 9]. Для того, щоб здійснювані заходи були ефективними, вони повинні отримати політичну і громадську підтримку [7].

ВИСНОВКИ

Основи європейської політики «Здоров'я-2020» мають важливе значення для розвитку системи охорони здоров'я та забезпечення здоров'я населення і мають бути використані при стратегічному плануванні реформи охорони здоров'я та створенні системи громадського здоров'я в країні.

Перспективи подальших досліджень пов'язані з вивченням результатів впровадження європейської стратегії «Здоров'я-2020» в Україні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Комиссия по социальным детерминантам здоровья. Ликвидировать разрыв в течение жизни одного поколения. Соблюдение принципа справедливости в здравоохранении путем воздействия на социальные детерминанты здоровья. Заключительный доклад Комиссии по социальным детерминантам здоровья. Женева, Всемирная организация здравоохранения, 2009 [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.who.int/social_determinants/thecommission/finalreport/ru/index.html. – Название с экрана.
2. Основы Европейской политики поддержки государства и общества в интересах здоровья и благополучия. Copenhagen. WHO Regional Office for Europe. 2012 [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.euro.who.int/PubRequest?language=Russian>. – Название с экрана.
3. Предварительный второй доклад о социальных детерминантах здоровья и различиях в состоянии здоровья населения Европейского региона ВОЗ. Копенгаген, Европейское региональное бюро ВОЗ, 2011 [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.euro.who.int/_data/assets/pdf_file/0020/150095/RC61_rlnfDoc5.pdf. – Название с экрана.
4. Предварительный доклад о выполнении положений Таллиннской хартии. Копенгаген, Европейское региональное бюро ВОЗ, 2010 [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.euro.who.int/_data/assets/pdf_file/0004/134617/08R_InterimTallinn_110515-V2.pdf. – Название с экрана.
5. Резолюция WHA62.14 Всемирной ассамблеи здравоохранения “Уменьшение несправедливости в отношении здоровья посредством воздействия на социальные детерминанты здоровья”. Женева, Всемирная организация здравоохранения, 2009. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://apps.who.int/gb/or/r/g_wha62r1.html. – Название с экрана.
6. Рио-де-Жанейрская политическая декларация по социальным детерминантам здоровья. Всемирная конференция по социальным детерминантам здоровья, Рио-де-Жанейро, Бразилия, 21 октября 2011 г. Женева, Всемирная организация здравоохранения, 2011 [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.who.int/sdhconference/declaration/en>, http://apps.who.int/gb/ebwha/pdf_files/EB130/B130_15-ru.pdf. – Название с экрана.
7. Building of the global movement for health equity: from Santiago to Rio and beyond / Marmot M. [et al.] // Lancet. – 2011. – Vol. 379. – P. 181–188.
8. Dahlgren G. Tackling inequalities in health: what can we learn from what has been tried? / G. Dahlgren, M. Whitehead. – London : King's Fund, 1993.
9. Governance and delivery for social determinants. Task group report, European review on social determinants of health. Copenhagen, WHO Regional Office for Europe.
10. Reducing health inequalities in the EU. European Parliament Resolution, 9 March 2011. Brussels, European Parliament, 2011 [Electronic resource]. – URL : <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=REPORT&reference=A7-2011-0032&language=EN>. – Title from screen.
11. The Banja Luka Pledge. Health in all policies in south-eastern Europe: a shared goal and responsibility. Third Health Ministers' Forum, Banja Luka, Bosnia and Herzegovina, 13–14 October 2011. Copenhagen, WHO Regional Office for Europe, 2011 [Electronic resource]. – URL : http://www.euro.who.int/_data/assets/pdf_file/0020/152471/e95832.pdf. – Title from screen.
12. The Marmot Review. Fair society, healthy lives: strategic review of health inequalities in England 2010. – London : Marmot Review, 2010.
13. Understanding and tackling social exclusion. Final report to the WHO Commission on Social Determinants of Health, from the Social Exclusion Knowledge Network / Popay J. [et al.]. – Lancaster, WHO Social Exclusion Knowledge Network, 2008 [Electronic resource]. – URL : http://www.who.int/social_determinants/knowledge_networks/final_reports/sekn_final%20report_042008.pdf. – Title from screen.
14. Wilkinson R. The spirit level: why more equal societies almost always do better / R. Wilkinson, K. Pickett. – London : Allen Lane, 2009.

Дата надходження рукопису до редакції: 29.02.2016 р.

Европейская политика «Здоровье-2020»: использование научно обоснованных стратегий для получения положительных результатов

В.В. Шафранский

Министерство здравоохранения Украины,
г. Киев, Украина

Цель – проанализировать основы европейской политики «Здоровье-2020» с точки зрения использования научно обоснованных стратегий для получения положительных результатов.

Материалы и методы. Проанализированы международные документы и публикации по теме. Используются следующие методы: библиосемантический, контент-анализа, структурно-логического анализа и системного подхода.

Результаты. В документе «Здоровье-2020» описаны научно обоснованные стратегии, имеющие целью решение двух основных задач: улучшение здоровья для всех и сокращение неравенства по отношению к здоровью; усовершенствование лидерства и коллективного руководства. Определены четыре стратегические направления действий: инвестиции в здоровье на всех этапах жизни человека и расширение прав и возможностей граждан; решение наиболее актуальных проблем Европейского региона, касающихся неинфекционных и инфекционных болезней; укрепление систем охраны здоровья, ориентированных на человека, потенциала охраны общественного здоровья и готовности к чрезвычайным ситуациям, эпиднадзора и реагирования; обеспечение стойкости местных общин и создание поддерживающей среды.

Выводы. Основы европейской политики «Здоровье-2020» важны для развития систем охраны здоровья в мире и должны быть использованы при стратегическом планировании реформы здравоохранения и создании системы общественного здоровья в Украине.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: европейская политика «Здоровье-2020», научно обоснованные стратегии, общественное здоровье.

The European policy «Health-2020»: the use of scientifically substantiated strategies for obtaining positive results

V.V. Shafranskiy

Ministry of Health of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Purpose – to analyze the foundations of European policy “Health-2020” from the point of view of scientifically substantiated strategies for obtaining positive results.

Materials and methods. International documents and publications on the topic were analyzed. Bibliosemantic method, content analysis method, structural-and-logical analysis and systemic approach methods were used in the course of study.

Results. The document “Health-2020” describes scientifically substantiated strategies that are intended to solve two major problems: to improve health for all and reduce inequities in relation to health and also to improve the leadership and collective leadership. Four strategic areas of action are identified: investing in health at all stages of life and widening the rights and possibilities of the citizens; solving the most urgent problems in the European region regarding infectious and non-infectious diseases; strengthening of health systems focused on the person, public health potential and emergency preparedness, surveillance and response; ensuring the sustainability of local communities and the creation of a supportive environment.

Conclusions. The foundations of European policy “Health-2020” are essential for the development of health systems in the world and should be used in strategic planning of health care reform and creation of the system of public health in Ukraine.

KEY WORDS: European policy “Health-2020”, scientifically substantiated strategies, public health.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Шафранський Віктор Вікторович – к.мед.н., в.о. Міністра охорони здоров'я України; вул. Михайла Грушевського, 7, м. Київ, 01021, Україна.